NORAKSTS

Lieta Nr. C20229814

SKC-248/2017

Civillietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa

S P R I E D U M S

Rīgā 2017.gada 4.jūlijā

Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis referents Aigars Strupišs

tiesnese Ināra Garda

tiesnesis Valerijans Jonikāns

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā ar AS DNB banka kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 5.maija spriedumu AS DNB banka prasībā pret /pers. C/ un /pers. D/ par parāda piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] AS DNB banka (pirms nosaukuma maiņas AS „DnB NORD Banka") 2014.gada 14.jūlijā cēlusi prasību tiesā pret /pers. C/ un /pers. D/ par parāda piedziņu, kurā lūgusi:

- piedzīt no /pers. C/ prasītājas labā parādu 30 199,08 EUR, kas ir neatmaksātā kredīta summa 29 744,39 EUR, nesamaksātie procenti par kredīta summas izmantošanu par laiku no 2010.gada 28.jūnija līdz 2010.gada 5.novembrim 301,41 EUR un līgumsods 153,28 EUR par laiku no 2009.gada 25.augusta līdz 2010.gada 4.novembrim;

- atzīt prasītājas tiesības par laiku līdz pilnīgai sprieduma izpildei saņemt 6 % gadā no neatmaksātas kredīta summas un tiesības gūt apmierinājumu no ieķīlātā nekustamā īpašuma - dzīvokļa īpašuma Nr. 7, kas atrodas /adrese/, kadastra numurs /numurs A/, īpašniece /pers. D/, pārdodot nekustamo īpašumu izsolē, un tādējādi dzēšot parādnieces /pers. C/ parādu apmērā, kas nepārsniedz ar ķīlu nodrošināta prasījuma summu;

- piedzīt no atbildētājām prasītājas labā tiesāšanas izdevumus.

Prasība pamatota ar šādiem apstākļiem.

[1.1] Starp prasītāju un /pers. C/ 2006.gada 31.jūlijā noslēgts kredīta līgums par aizdevuma 31 723,63 EUR izsniegšanu, saskaņā ar kuru /pers. C/ apņēmās no 2006.gada 25.oktobra līdz 2031.gada 30.jūlijam atmaksāt aizdevumu, veicot ikmēneša maksājumus pēc noteikta grafika un maksājot procentus par kredīta lietošanu.

Kā nodrošinājums aizņēmējas /pers. C/ saistību izpildei, starp prasītāju un /pers. D/ 2006.gada 31.jūlijā noslēgts ķīlas līgums, ar kuru bankas labā ieķīlāts nekustamais īpašums - dzīvokļa īpašums Nr. 7, kas atrodas /adrese/, kadastra numurs /numurs A/. Liepājas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā

Nr. /numurs B/ 2006.gada 28.augustā nostiprināta nekustamā īpašuma hipotēka.

[1.2] Prasītāja saistības ir izpildījusi, un /pers. C/ kredīta summu ir saņēmusi pilnā apmērā, ko apliecina bankas maksājumu dokumentu kopijas. Savukārt /pers. C/ kopš 2010.gada 28.jūnija kredīta līgumā noteiktās saistības nepildīja - neveica kredīta atmaksu un procentu samaksu saskaņā ar kredīta līgumu un maksājumu grafiku.

Maksājumu kavējums pārsniedza 60 dienas, un prasītāja izmantoja kredīta līguma otrās daļas 10.5.punktā pielīgtās tiesības vienpusēji atkāpties no līguma. Prasītāja 2010.gada 5.novembrī nosūtīja atbildētājām brīdinājumu, kurā pieprasīja līdz 2010.gada 15.novembrim samaksāt visu parādu. Atkārtotu brīdinājumu prasītāja nosūtīja 2014.gada 15.aprīlī un aicināja atbildētājas labprātīgi 10 dienu laikā no brīdinājuma saņemšanas atmaksāt parādu.

[1.3] Saistības nav izpildītas un kopējais parāds ir 30 199,08 EUR, kas ir nesamaksātā kredīta summa 29 744,39 EUR, nesamaksātie procenti par kredīta summas izmantošanu par laiku no 2010.gada 28.jūnija līdz 2010.gada 5.novembrim 301,41 EUR; līgumsods par noteikto maksājumu termiņa nokavējumu 153,28 EUR laikā no 2009.gada 25.augusta līdz 2010.gada 4.novembrim.

Sprieduma labprātīgas neizpildes gadījumā kredītņēmēja turpina lietot bankas kapitālu, līdz ar to, pamatojoties uz Civillikuma 1753., 1756.pantu un Civilprocesa likuma 195.pantu, atzīstamas prasītājas tiesības par laiku līdz pilnīgai sprieduma izpildei saņemt 6 % gadā no nesamaksātās aizdevuma pamatsummas.

[1.4] Prasība pamatota ar Civillikuma 1278., 1290., 1304., 1319., 1326., 1587., 1716., 1717., 1720., 1722., 1753., 1756.pantu, 1759.panta 1.punktu, 1765., 1934., 1943. un 1945.pantu.

[2] Ar Liepājas tiesas 2014.gada 9.decembra spriedumu prasība apmierināta.

[3] Izskatījusi lietu sakarā ar /pers. C/ apelācijas sūdzību, Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2015.gada 5.maija spriedumu prasību noraidījusi.

Spriedums pamatots ar šādiem argumentiem.

[3.1] Starp prasītāju un /pers. C/ 2006.gada 31.jūlijā noslēgts kredīta līgums, saskaņā ar kuru atbildētājai aizdoti 31 723,63 EUR. Kredīta līguma saistību izpildes nodrošināšanai prasītāja un /pers. D/ 2006.gada 31.jūlijā noslēdza ķīlas līgumu, saskaņā ar kuru ķīlas devēja par labu bankai ieķīlāja dzīvokļa īpašumu Nr.7, /adrese/, kadastra numurs /numurs A/. Nekustamā īpašuma zemesgrāmatas nodalījumā nostiprināta hipotēka.

Prasītāja 2010.gada 5.novembrī, nosūtot brīdinājumu, vienpusēji atkāpusies no kredīta līguma un pieprasījusi līdz 2010.gada 15.novembrim samaksāt visu parāda summu.

[3.2] Lietā pastāv strīds par to, vai ir iestājies prasības, kas izriet no kredīta līguma, noilgums.

Komercdarījumiem piemērojami Komerclikuma noteiktumi, jo 2010.gada 1.janvārī spēkā stājās Komerclikuma D daļas noteikumi, tajā skaitā 406.pants, kas, nosakot trīs gadu noilguma termiņu no komercdarījumiem izrietošiem prasījumiem, ir speciālā norma pret Civillikuma 1895.pantā noteikto 10 gadu noilgumu.

Saskaņā ar Komerclikuma 388.pantu pušu noslēgtais darījums ir vienpusējs komercdarījums. Attiecībā pret banku kā komersantu ir piemērojams Komerclikuma 406., 388.pantā un Pārejas noteikumu 16.punktā noteiktais regulējums. Civillikuma 1910.pantā noteikts, ka, iestājoties noilgumam, izbeidzas ne tikai prasības tiesība, bet arī pati saistību tiesība.

Tiesību doktrīnā noteikts, ka noilguma institūts civiltiesībās veidots ar mērķi novērst nenoteiktību mantiskajās attiecībās, radīt skaidrību tad, ja kāda persona ilgstoši neīsteno tiesības vai neprasa novērst iespējamo strīdu par tām.

[3.3] Konkrētajā gadījumā prasības noilguma termiņš sāk ritēt no 2010.gada 15.novembra, kad atbildētājām, sakarā ar prasītājas paziņojumu par vienpusēju atkāpšanos no līguma, iestājies samaksas pienākums pilnā apmērā. Tādējādi termiņš prasības celšanai bija līdz 2013.gada 15.novembrim, taču prasība tiesā celta 2014.gada 14.jūlijā, kas ir patstāvīgs pamats prasības noraidīšanai, nevērtējot pārējos prasībā norādītos apstākļus un pierādījumus. Savukārt 2014.gada 15.aprīļa brīdinājums atbildētājām nepārtrauc un neaptur noilgumu, jo tas nosūtīts pēc prasības noilguma termiņa izbeigšanās.

[3.4] Liepājas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr. /numurs B/, pamatojoties uz 2006.gada 31.jūlija aizdevuma līgumu, ierakstīta hipotēka.

Atbilstoši Civillikuma 1283.pantam ķīlas tiesības spēks ir pilnībā atkarīgs no galvenās saistības – prasījuma, ja tas izbeidzas ar noteiktu termiņu vai nosacījumu, izbeidzas arī ķīlas tiesība.

Tiesību doktrīnā atzīts, ka noilguma kā sevišķa saistību tiesību izbeigšanās veida centrālā ideja ir saistību tiesību izbeigšanās ar laika (likumā noteiktā noilguma termiņa) notecēšanu.

Augstākās tiesas Civillietu departaments paplašinātā sastāvā 2014.gada 16.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-53/2014 norādījis, ka noilgums ne tikai

izslēdz iespēju saņemt tiesas aizsardzību, bet rada saistību izbeigšanos vispār. Nevienam nav pienākums izpildīt saistību pat tad, ja ir neapšaubāmi pierādījumi par tās rašanos, izpildes veidu, ja kreditors nav rīkojies likumā noteiktajā termiņā.

Šādos apstākļos prasība ir noraidāma pilnībā.

[4] Kasācijas sūdzību par spriedumu iesniegusi prasītāja, pārsūdzot spriedumu pilnā apjomā.

Kasācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[4.1] Tiesa nepareizi iztulkojusi Civillikuma 1907.pantu. Vispārīgi no komercdarījumiem izrietošajiem komersanta prasījumiem piemērojams Komerclikuma 406.pantā noteiktais trīs gadu noilguma termiņš, tomēr tiesa nepareizi novērtējusi apstākli, ka konkrētajā gadījumā no kredīta līguma izrietošo /pers. C/ saistību nodrošina zemesgrāmatā ierakstīta hipotēka. Secinot, ka Civillikuma 1907.pantā paredzētais izņēmums no noilguma neattiecas uz prasījumu, kurš nodrošināts ar zemesgrāmatā ierakstītu hipotēku, tiesa minēto normu piemērojusi pretēji tās jēgai un normas sistēmiskam un vēsturiskam iztulkojumam.

[4.2] Saskaņā ar Civillikuma 1278.pantu ķīlas tiesības mērķis ir nodrošināt kreditoram viņa prasījuma samaksu. Mērķis tiek sasniegts tādā veidā, ka gadījumā, ja nodrošinātais prasījums netiek apmierināts, kreditoram ir tiesības pārdot ķīlas priekšmetu, lai atgūtu nodrošinātā prasījuma summu no pārdošanas ieņēmumiem. Vienlaikus hipotēka nodrošina kreditoram prioritāti pret citiem ieķīlātāja kreditoriem, jo kreditoram ir priekšroka saņemt ieķīlātā nekustamā īpašuma pārdošanas ieņēmumus, lai apmierinātu savu prasījumu pirms citu ieķīlātāja kreditoru prasījumu apmierināšanas. Līdz ar to var uzskatīt, ka nekustamais īpašums attiecībā, uz kuru nodibināta hipotēka, ir apgrūtināts ar nodrošināto prasījumu, jo nekustamā īpašuma īpašniekam un tā kreditoriem ir jārēķinās, ka nodrošinātajam kreditoram ir tiesības atgūt savu nodrošināto prasījumu, realizējot hipotēku.

Tādēļ ar Civillikuma 1907.pantā minēto terminu „zemes grāmatās ierakstītas saistību tiesības" ir primāri jāsaprot tieši hipotēka. Šādu secinājumu apstiprina arī Civillikuma 1907.pantā izmantotās terminoloģijas salīdzinājums ar citās hipotēku regulējošās tiesību normās izmantoto terminoloģiju, jo arī citviet Civillikumā termina „hipotēka" vietā lietots termins „zemesgrāmatā ierakstīts prasījums vai „zemesgrāmatā ierakstīts parāds", proti, Civillikuma 1371., 1374., 1376., 1377.pants un 1380.panta otrā daļa. Tāpat termins „zemesgrāmatā ierakstītas parādu saistības" lietots termina „hipotēka" vietā arī Civilprocesa likuma 613.panta piektās daļas 2.punktā.

Kā atzīts Augstākās tiesas sagatavotajā tiesu prakses apkopojumā Tiesu prakse civillietās par nekustamā īpašuma izsoles aktu apstiprināšanu, minētā norma attiecas uz ierakstiem, kas izdarīti zemesgrāmatas nodalījuma ceturtajā daļā, t.i., ķīlas tiesībām, kas nodibinātas uz nekustamo īpašumu.

[4.3] Juridiskajā literatūrā ir atrodams tiešs apstiprinājums tam, ka Vietējo Civillikumu kopojuma 3636.pants, kas saturiski atbilst Civillikuma 1907.pantam, ir attiecināms arī uz hipotekāriem prasījumiem. V.Bukovskis Civilprocesa mācības grāmatā, aplūkojot jautājumu par no mantas pārdošanas ieņemtās naudas summas sadalīšanu, ir norādījis, ka „hipotekārie prasījumi skaitās par publiskiem un nenoilgst". Līdzīgi arī Vietējo Civillikumu kopojuma Lietu tiesību komentāros norādīts, ka „zemes grāmatās ievestā hipotekāriskā prasījuma nepieteikšana kreditoru izsaukšanas termiņā (3013. un 3636.p.p.) neizsauc kreditora hipotekāriskā prasījuma tiesības izbeigšanu". Tādējādi, lai arī zemesgrāmatā netiek ierakstīts pats nodrošinātais prasījums, bet gan hipotēka, secināms, ka atbilstoši Civillikuma 1907.pantam šāds prasījums, izņemot no tā izrietošās blakus tiesības, piemēram, procentus un līgumsodu, nav pakļauts noilgumam.

[4.4] Starp prasītāju un /pers. C/ 2004.gada 24.decembrī noslēgts līgums par attālināto norēķinu sistēmas „Internet Office" izmantošanu (internetbankas līgums) un tajā viņai visu laiku tiešsaistē bijusi pieejama informācija par neizpildīto saistību apmēru. Šāda saistību apmēra norādīšana ir uzskatāma par atgādinājumu parādniekam, kas saskaņā ar Civillikuma 1905.pantu pārtrauc noilgumu. Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 193.panta piekto daļu, nenorādot apsvērumus, kādēļ minētais arguments nav ņemts vērā, izspriežot lietu. Šāds procesuāls pārkāpums ir novedis pie lietas nepareizas izspriešanas.

Motīvu daļa

[5] Pārbaudījusi sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Augstākā tiesa atzīst, ka spriedums atstājams negrozīts, bet kasācijas sūdzība noraidāma tālāk minēto apsvērumu dēļ.

[6] Noraidāms kasācijas sūdzības arguments, ka konkrētajā gadījumā tiesa nepamatoti nav piemērojusi Civillikuma 1907.pantā paredzēto izņēmumu no noilguma attiecībā uz prasījumu, kurš nodrošināts ar zemesgrāmatā ierakstītu hipotēku.

Minētajā Civillikuma pantā ir noteikts, ka noilgumam nav pakļautas tikai zemes grāmatās ierakstītas saistību tiesības. Savukārt hipotēka nav saistību tiesība. Tā ir lietu tiesība uz ķīlā nodoto lietu, no kuras kreditors var apmierināt savu saistībtiesisko prasījumu (*Civillikuma 1278.pants*). Tas, ka ķīlas tiesība nodrošina saistību tiesību, nepadara pašu ķīlas tiesību par saistību tiesību Civillikuma 1907.panta izpratnē.

Lai gan, ierakstot hipotēku zemesgrāmatā, tiek norādīts arī prasījums, kuru hipotēka nodrošina, tomēr ieraksta mērķis ir hipotēkas kā lietu tiesības nodibināšana, nevis nodrošinātā saistībtiesiskā prasījuma nodibināšana vai leģitimācija. Saistībtiesiskā prasījuma norādīšanai pie ķīlas tiesības ieraksta nav konstitutīva spēka. Šī norāde ir piesaistīta ierakstāmajai ķīlas tiesībai, un tai nav arī patstāvīga ieraksta rakstura.

Līdz ar to Augstākā tiesa nesaskata iemeslu, lai atkāptos no līdzšinējās judikatūras, atbilstoši kurai par zemesgrāmatā ierakstītajām saistību tiesībām Civillikuma 1907.panta izpratnē uzskatāmas tikai tādas saistību tiesības, kuru ierakstīšana zemesgrāmatā ir tieši noteikta likumā, piemēram, Civillikuma 2057., 2063. un 2126.pantā (*sk. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lēmumu paplašinātā sastāvā lietā Nr. SKC-1089/2011*).

[7] Nav pamatots kasācijas sūdzības arguments par noilguma pārtraukšanu uz Civillikuma 1905.panta pamata, dodot parādniecei pieeju prasītājas internetbankai (attālināto norēķinu sistēmai), kurā, pēc prasītājas teiktā, tiek nepārtraukti atspoguļotas parādnieces saistības pret prasītāju, kas esot uzskatāms par noilgumu pārtraucošu atgādinājumu Civillikuma 1905.panta izpratnē.

Kreditora atgādinājums ir darījums Civillikuma 1403.panta izpratnē, jo tas, pārtraucot noilgumu, groza starp kreditoru un parādnieku pastāvošās tiesiskās attiecības. Tādēļ uz šo atgādinājumu attiecināmi vispārīgie noteikumi par gribas izteikumu.

Viena līdzēja gribai nav nozīmes, ja tā netiek darīta zināma otram līdzējam. Tādēļ, lai gan atgādinājums formāli ir vienpusējs darījums – to var veikt kreditors viens pats bez parādnieka piekrišanas, tomēr tas groza iepriekš nodibinātās no aizdevuma līguma izrietošās divpusējās tiesiskās attiecības. Līdz ar to, lai šāds atgādinājums varētu grozīt iepriekš pastāvējušās divpusējās tiesiskās attiecības, tas ir jādara zināms parādniekam. Doktrīnā norādīts, ka šādos gadījumos gribas izteikumam ne vien jābūt vērstam parādnieka virzienā, bet tam turklāt jābūt izteiktam tādā veidā, lai adresāts parastos apstākļos varētu rēķināties ar tā saņemšanu (*sk. Brox/Walker. Allgemeiner Teil des BGB, Rn.143, citēts pēc Balodis K. Ievads civil tiesībās. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 157.lpp.*).

Augstākās tiesas ieskatā kreditora atgādinājumam, lai tas būtu ielasāms Civillikuma 1905.pantā, ir jābūt paziņotam individuāli un personiski parādniekam, un tajā jābūt nepārprotami paustai kreditora gribai prasīt konkrētas saistības izpildi.

[8] Nav pamatota arī atsaukšanās uz Civillikuma 1907.panta vēsturisko iztulkošanu Vietējo Civillikumu kopojuma 3636.panta un tā komentāru kontekstā.

[8.1] V.Bukovska rakstītais, ka hipotekārie prasījumi nenoilgst, lai gan kasācijas sūdzībā kopumā citēts pareizi (bet ne pilnīgi), tomēr uz konkrēto gadījumu nav attiecināms.

Pirmkārt, jāņem vērā V.Bukovska rakstītā konteksts. Citāts ir ņemts no V.Bukovska Civilprocesa mācību grāmatas nodaļas „No mantas pārdošanas ieņemtās naudas summas sadalīšana". Tas attiecināms uz specifisku situāciju, kurā pastāv divu nedēļu pieteikšanās termiņš parādnieka mantas izsoles gadījumā. V.Bukovskis piemin noilgumu šo divu nedēļu pieteikšanās termiņa kontekstā: šajā periodā nepieteikušies kreditori netiek ņemti vērā pie naudas sadalīšanas, respektīvi, viņu prasījumi noilgst (*sk. Bukovskis V. Civilprocesa mācību grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 653.lpp.*). No minētā ir saprotams, ka runa ir par tiem hipotekārajiem kreditoriem, kuri nokavējuši tikai šo divu nedēļu pieteikšanās termiņu.

Otrkārt, V.Bukovskis šeit atsaucas ne tikai uz Vietējo Civillikumu kopojuma 3636.pantu, kurš, lai gan vārdiski nedaudz atšķiras no Civillikuma 1907.panta, taču satura ziņā ir tam identisks, bet arī uz Vietējo Civillikumu kopojuma 1597.pantu, kurš saturiski nav identisks ar tā „mantinieku" – Civillikuma 1379.pantu. Proti, ja Vietējo Civillikumu kopojuma 1597.pantā ir tieši noteikts, ka noilgums uz hipotēkām neattiecas, tad Civillikuma 1379.pantā šis noteikums nav ietverts. Tas nav ietverts arī nevienā citā Civillikuma pantā. Līdz ar to secināms, ka V.Bukovska rakstītais ir ne vien radīts citos tiesiskā regulējuma apstākļos, bet arī attiecināms uz citu faktisko situāciju un tādēļ tā izmantošana konkrētajā gadījumā vērtējama kritiski.

[8.2] Augstākās tiesas ieskatā tēzei par hipotēkas nenoilgšanu ir nozīme tikai, ciktāl pastāv ar to nodrošinātais saistībtiesiskais prasījums. Tas nozīmē, ka hipotēka kā blakus tiesība nenoilgst patstāvīgi, respektīvi, atrauti no tās pamatā esošā saistībtiesiskā prasījuma. Bet hipotēkas kā blakus tiesības nodibināšana neizņem pašu saistībtiesisko prasījumu no noilguma iedarbības.

[9] Turklāt tiesa ir noraidījusi prasību ne tāpēc, ka noilgusi hipotēka kā lietu tiesība, bet gan tāpēc, ka uz noilguma pamata izbeigusies saistība, kuras nodrošināšanai hipotēka bijusi nodibināta (*Civillikuma 1283. un 1309.pants*).

Kā pareizi norādījusi apgabaltiesa savā spriedumā, Civillikuma 1910.pantā tieši un nepārprotami noteikts, ka noilgums izbeidz saistību kā tādu. Tādu pašu iztulkošanas rezultātu dod sistēmiskā iztulkošana, aplūkojot minētos pantus likuma sistēmā, proti, tie ir ietverti Civillikuma desmitajā nodaļā „ Saistību tiesību izbeigšanās". Līdz ar to, Augstākās tiesas ieskatā, ir pamatoti apgabaltiesas secinājumi gan par aizdevuma saistības izbeigšanos noilguma rezultātā, gan ka šīs saistības izbeigšanās izbeidz arī attiecīgo ķīlas tiesību.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Latvijas Republikas Augstākā tiesa

nosprieda

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 5.maija spriedumu atstāt negrozītu, bet AS DNB banka kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnesis (*paraksts*) A. Strupišs

Tiesnese (*paraksts*) I. Garda

Tiesnesis (*paraksts*) V. Jonikāns

NORAKSTS PAREIZS

Tiesnesis A. Strupišs

Rīgā 04.07.2017